

"Nordiskt samarbete bättre än EU"

(publicerat på EU-stafettens hemsida, 2 december 2005
www.eu2004.se/extra/news/?module_instance=3&id=1905&quick=101)

Det är lätt att tappa intresset för internationellt samarbete, speciellt när det börjar kärva till sig. Hur EU-frågan kommer att utveckla sig på sikt är svårt att säga, men jag skulle vilja jämföra med utvecklingen inom det nordiska samarbetet. Numera håller detta samarbete en mycket låg profil och resterna av samarbetet får allt större konkurrens från EU. Nyligen framförde en av landets ledande morgontidningar (DN, 27 oktober) att Nordiska rådet, dock inte att förväxla med nordiskt samarbete, helt enkelt borde läggas ner.

Det finns flera paralleller mellan EU och det nordiska samarbetet, det senare administrerat via Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet. Det nordiska samarbetet var under 50-talet aktivt och lyckades införa till exempel en gemensam arbetsmarknad och passfrihet (något som EG/EU lyckades med först flera decennier senare), men sedan dess lyser reformer med sin frånvaro. Både EU och det nordiska samarbetet har hamnat i djupa kriser, även om organisationerna befinner sig i olika faser. Det officiella nordiska samarbetet har pågått längst och går nu in i sitt slutskede. Det är inte osannolikt att även EU kommer att gå in i detta skede om några år. Däremot kommer EU som organisation sannolikt att existera i ytterligare flera decennier.

Om vi ser närmare på det nordiska samarbetet, har den officiella hållningen utgått ifrån att det finns "en nordisk värdegemenskap" och en "nordisk identitet". Detta kan lätt jämföras med EU:s floskler om "europeisk gemenskap" och "europeisk identitet". Vad denna "gemenskap" och "identitet" egentligen längre innebär håller dock på att bli allt mer oförståeligt, speciellt då några av fundamenten i ett samarbete består i att invånarna åtminstone kan kommunicera med varandra och att de har en i övrigt kulturell samhörighet. I bägge organisationerna håller dock ett tredje språk, engelskan, på att bli kommunikationssättet vid internationella kontakter.

Idag rasar, mitt i denna "nordiska gemenskap", en bitter strid i Finland om "tvångssvenskan". Samtidigt håller de tre baltiska staterna Estland, Lettland och Litauen på att bakvägen baxas in i resterna av detta samarbete. Enligt publikationer från det officiella nordiska samarbetet pågår i praktiken en parallell "östutvidgning" mot Vitryssland, Ryssland och Ukraina. Ur nordisk synvinkel ter sig dock den färden som förvirrad.

Situationen är likartad i EU, där ett av medlemsländerna (Grekland) inte ens använder alfabetet. Fördelarna med den senaste EU-utvidgningen mot öst blir allt svårare att finna, medan nackdelarna blir allt mer uppenbara. Men i Europaparlamentet håller ledamöterna, till synes helt opåverkade, hela tiden nya brandtal för ytterligare EU-medlemsländer. Mullret från folkopinioner som undrar vad fattiga, avlägsna länder i andra världsdelar har att göra i denna "gemenskap", bortförklaras som inskränkthet och dumhet. Kommunikation fungerar dåligt mellan EU-politikerna och folken, för övrigt (återigen) samma situation som inom det nordiska samarbetet.

Grundtanken med EU baserar sig på ett europeiskt monolitiskt tänkande med urgamla traditioner, baserat på förutsättningar som inte finns. Tanken baserar sig på stormaktsambitioner, där folken istället skall underordna sig och lyda (här hemma fungerar dock inte riktigt den modellen, vilket i praktiken har lösts genom kompakt tystnad från etablissemangen). Flera gånger har europeiska samhällsskick gått överstyr, vilket under 1900-talet på brutala sätt har fått neutraliseras genom ingrepp utifrån.

Ett genomgående drag i de centraleuropeiska stormaktsstrukturerna har genom seklerna varit elitism och isolationism bland ledarskapet. Samtidigt möter EU en ny situation, där globaliseringen gör sig allt mer påmind i form av massarbetslöshet, utanförskap och kortare livscyklar. Bristen på kommunikation och verklighetsförankring från politikernas sida riskerar i en sådan situation att skapa nya problem.

Situationen påminner om första världskrigets skyttegravsrig, där de franska generalerna befann sig i fina salonger långt ifrån slagfälten och beordrade meningslösa framryckningar på några meter.

Framtiden för Europas del består varken av en återgång till nationalstater eller en omvandling till federation. Den ligger istället i flera regionala samarbeten på mellanstatlig nivå. Å andra sidan får vi heller inte vara rädda för att ompröva gamla konstellationer, vilket för Nordens del innebär en omorientering i en mer västlig, skandinaviskt orienterad riktning, där de tre skandinavisktalande länderna - Danmark, Norge och Sverige - utgör ett naturligt samarbetsområde. Vi har ett i grunden gemensamt språk och även så mycket mer.

Genom ett djupare mellanstatligt samarbete, där vissa begränsade samarbetsområden har överstatliga inslag (till exempel gemensam skandinavisk kronvaluta, gemensamma yttre gränser och gemensam industri- och utbildningspolitik) har Skandinavien förutsättningarna att klara sig i en allt mer globaliserad värld. Således bör dagens officiella EU-diskussion, som tyvärr är styrd av det faktum att vi endast får diskutera förslag till marginella förändringar inom EU:s maktstruktur, kompletteras av ett regionalt tänkande i en globaliserad värld. Den skandinaviska modellen kan därmed bli en förebild för Europa!

Tomas Larsson, ekonom och debattör